

PORTRET ANIVERSAR

Marius SALA

(Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Al. Rosetti“ din București)

În ultimii ani am avut prilejul să fac schițe de portret pentru foștii sau actualii mei colegi ajunși la o anumită vârstă, moment pe care (într-o exprimare neacademică) îl numim „schimbarea prefixului“. De obicei, această aniversare este marcată de apariția unui număr omagial de revistă. Acum sunt pus într-o situație inedită: am fost invitat să scriu despre un coleg la schimbarea... sufixului și, ceea ce mă pune pe gânduri, trebuie să scriu, pentru prima dată, despre cineva care are mai puțini ani decât mine.

Urmând „tehnica“ din experiențele anterioare, încep prin a-mi aduce aminte de când îl cunosc și cum s-au așezat impresiile și certitudinile mele legate de persoana sărbătoritului, căruia prietenii de-un leat îi spun, simplu, Vasile. Aproape tot ce urmează să scriu este, de fapt, strâns legat de felul cum i-am cunoscut pe colegii mei timișoreni, deveniți, cei mai mulți, prietenii mei timișoreni. Este deci o ocazie de a vorbi despre o stare sufletească și o experiență de viață a mea din ultimele decenii, care au culminat cu acordarea primului meu titlu de „doctor honoris causa“ de către Universitatea de Vest din Timișoara.

Am ajuns, datorită unei întâmplări, în orașul de pe Bega, la începutul anilor '60, trimis de maestrul meu Iorgu Iordan, directorul de atunci al Institutului de Lingvistică din București. Urma să stau de vorbă cu tinerii din noul sector de lingvistică din cadrul Bazei de Cercetări Științifice din Timișoara a

Academiei Române, trecut „în grija“ institutului condus de Iorgu Iordan. Era un grup de lucru deja format și îndrumat până atunci de G. Ivănescu. O situație nouă, pentru mine: trebuia să-i învăț eu pe alții ce mă învățaseră maeștrii mei, Iorgu Iordan și Al. Rosetti. N-a fost greu, fiindcă pământul nu fusese numai deștelenit de G. Ivănescu, ci și tratat cu îngrășămintele necesare unei recolte bogate. Ca să mă conving că așa stau lucrurile n-a fost suficient să văd pe pereți portretul cunoscut al Maestrului, ci am crezut că era bine să stau de vorbă cu fiecare în parte (aproape ca la spovedanie, dar fără să am și calitatea de a ierta păcatele). M-a surprins foarte plăcut în aceste discuții care, în unele cazuri, au durat chiar câteva ore, dorința lor de a afla lucruri noi. M-a surprins, de asemenea, entuziasmul lor, care în unele cazuri avea conotații apropiate de o autentică dragoste față de cercetarea limbii noastre. De aceea, m-am oferit să transport de la București cărți și reviste pe care nu le cunoșteau și, mai mult, să le fac intrarea în revistele de lingvistică bucureștene. Pe unii i-am cunoscut când au participat la primele congrese internaționale de lingvistică (1967, 1968). Mi-a făcut plăcere să fiu, mai târziu, membru în comisiile de doctorat ale unora și chiar mai mare plăcere când, după susținerea tezei de doctorat, puteam să-mi exprim satisfacția pentru faptul că am fost cooptat în această tânără societate academică. Am verificat atunci informațiile despre viața bănățeană, care adoptase „picăturile de soare lichid“ ale roșului de Miniș, pe lângă cele tradiționale de Recaș. Am luat de la M. Sadoveanu metafora „picături de soare lichid“ pentru că i-a plăcut și profesorului Gh. Tohăneanu, idolul multor timișoreni. Societatea academică timișoreană nu poate fi imaginată fără acesta, fost profesor și al meu în anul I la Facultatea de Filologie din București, pe care și eu aproape că îl divinizam. M-am atașat de Timișoara mai mult decât de oricare alt oraș cu tradiție lingvistică, poate pentru că ea se forma în acea epocă. Am fost capabil să iau trenul (chiar înainte de apariția interciti-ului), pentru a ține aici cursuri de masterat sau expuneri despre limba română din perspectivă romanică.

Între colegii mei timișoreni erau unii care funcționau în învățământul superior. Aceasta nu m-a împiedicat să mă atașez de ei în egală măsură (nu puțini dintre aceștia fuseseră, la început, cercetători). Dintre „universitari“ se detașează Vasile Frățilă (el n-a venit din cercetare!), unul din cei mai pasionați elevi ai lui G. Ivănescu, căruia îi și spunea, de altfel, „Domnul Ivănescu“, așa cum și acesta (ca și Iorgu Iordan) vorbea de „Domnul Philippide“. La portretul Domnului Ivănescu din cabinetul lui se uita adesea în timpul unor discuții „informale“ și,

după ce trăgea cu ochiul, zicea: „Ei, Maestrul...“ Vasile Frățilă are ca domenii de cercetare pe cele cultivate și de maestrul său: istoria limbii române, dialectologia și onomastica românească. Întâmplarea a făcut ca acestea să fie domeniile de care m-am apropiat și eu, mai ales la începuturile activității mele. Am citit, de aceea, cu interes cărțile și articolele sale, scrise în cei 40 de ani de profesorat. Într-un fel de „recenzie globală“ a operei sale, n-aș critica decât ceea ce mi s-a spus și mie într-o scrisoare laudativă despre cartea *De la latină la română*: scriem cu prea multă căldură despre elementul latin (în cazul lui V.F. e vorba despre cuvintele românești explicate prin moștenire din latină). O fi oare adevărat? „Și ce dacă? Este o crimă?“ ar spune V.F. L-am urmărit nu numai în scrierile sale, ci cu multă atenție și în discuțiile purtate pe diverse teme. Omul stăpânește cu asupra de măsură stadiile mai vechi de limbă, ca și detaliile din graiuri, ceea ce îi stă bine unui dialectolog. Aceste două calități, absolut necesare unui bun etimolog, explică excelențele sale contribuții în domeniu. Este, alături de cele două „surori siameze“ timișorene, unul din cei mai pasionați etimologi ai generației cu care am făcut cunoștință acum patru decenii. I-am și cerut să colaboreze la seria „Etymologica“ inițiată de mine la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan — Al. Rosetti“; volumul *Etimologii. Istoria unor cuvinte* (2002) este proba că a acceptat propunerea mea.

Am ajuns câteodată să-l copiez pe maestrul meu, Iorgu Iordan. Remarc acum, așa cum ar fi făcut și el, că Vasile Frățilă este un om serios, fiindcă se îmbracă în costum, cu cravată și jiletcă. Cred că la el acasă fișele sunt într-o ordine perfectă, așa cum îi sunt și ideile. Să fi contribuit la aceasta, pe lângă originea sa transilvăneană de pe Valea Târnaviei, și stagiul de trei ani la Universitatea din Leipzig, unde a fost lector de română?

Fiecare dintre noi are, uneori, preferințe ascunse. Eu cred că, în cazul colegului meu, *son domaine de chasse*, cum ar fi spus celălalt maestru al meu, Al. Rosetti, rămâne graiul din regiunea natală (*Graiul de pe Târnavă*) și dialectul istroromân (dovadă, cartea scrisă în colaborare cu R. Sârbu). La Congresul de Lingvistică și Filologie Romanică de la Salamanca (2002) a și prezentat, într-o secție pe care am prezidat-o, o comunicare despre istroromână. Despre aceste două domenii, ca și despre etimologii, vorbește cu pasiune. Chipul lui este când surâzător, vrând parcă să spună „Asta-i dom'le, cum spun eu“, când aproape închis la culoare de seriozitate, dacă i se pare că încă n-a convins. Iar dacă, în

timpul discuției, intervin și „picături de soare lichid“, atmosfera se luminează ca cerul după o ploaie de vară...

Textul meu ar trebui să se încheie cu tradiționale urări de sănătate și de succese viitoare. Cum este însă un portret „de fum“, pus în cadra argintată a unor amintiri comune, n-am să mai adaug nimic, ca să nu stric atmosfera de incantație în care m-am aflat la evocarea tinereții mele lingvistice.

¡Enhorabuena!